

з) стосунки людей за соціальною близькістю. Яскравим прикладом виступає лексема 'ворог' яка відображається різними асимільованими формами кримськотатарського душман 'ворог' >душманс (1,2), душманьс (3), душманус (4,5) 'ворог'.

2. Назви національностей, з якими спілкувалися греки Донеччини, були численні.

З них, наприклад, тюркізми чуфутьс (1), чуфутс (3), чуфутьс (3,4), чуфутус (5) 'єврей' були запозичені з кт. чуфут '1) єврей', цікаво, що в грецькій мові лексема набула нового значення згідно зі стереотипами - τσιφούτης о '1) скнара' від тур. çift '1) єврей'; від тур. Агар '1) араб, утворюється гр. Αράλης о '1) араб, та рум. арабис '1) араб'; від тур. Арнавут '1) албанець утворюється гр. Αρναούτης о '1) албанець, та від. кт. арнавут '1) албанець, 2) дуже шкідливий' утворюється рум. арнаут(ы)с (1-6), арнаутса (1-6) '1) албанець, 1) албанка';

3. Професії.

Лексема на позначення турецької професії arabası 'візник, кучер' у гр. маємо араπιατζής о 'візник, іронічно про невмілого водія', та від кт. арабаджы 'візник, кучер' утворюється рум. арабаджис (4) 'візникі'. Від кт. тюкянджы 'крамар' у румейській мові з'явилися відповідники тутянджись (1), тутяндис (23), тканджис (4,5) 'крамар'.

4. Соціально-політичні поняття.

Прикладом постає лексема 'війна' де носії 2-ої, 3-ої та 5-ої діалектних груп використовують тюркізм дугкуш< тур. dövüs 'бійка'; з кт. кьорчалама 'оборона' в румейській мові утворилися хураигма (1,2), хураигму (4, 5), хураизма (1,2), хуралайму (4) 'захист, оборона'.

Таким чином, за результатами проведеного аналізу тюркізмів на позначення реалій соціальної сфери було встановлено, що найбільшу кількість тюркізмів (78 лексем) використовують носії 4-ої діалектної групи румейської мови, а найменшу кількість тюркізмів (56 лексем) використовують носії 1-ої діалектної групи.

Отже, тюркізми в соціальній сфері лексики румейської мови Донеччини відбивають стан грецьких поселень ще в Криму. Суспільні зв'язки між людьми у румейській мові тюркського походження, з родинних – жіночі назви зберігають здебільшого питомо грецьку основу, що, очевидно, пояснюється соціальним становищем жінок, тоді як назви чоловіків і тюркського, і грецького походження.

Очевидно, що форма грецької сім'ї в Криму зазнала змін за зразком татарської і це призвело до проникнення тюркізмів також у родинну сферу. Тюркізми на позначення соціальної сфери також мають місце в грецькій мові, але не настільки розгалужене.

Література

1. Бертагаев Т.А. Лексика современных монгольских литературных языков / Т.А. Бертагаев. – Москва : Наука, 1974. – 283 с.
2. Газизов Р.С. Татарский язык / Р.С. Газизов. – Казань : Тат. кн. изд-во., 1960. – 251 с.
- Илимбетов Ф.Ф. Лексические параллели в терминах пчеловодства у тюркских и финно-угорских языков народов Поволжья и Приуралья // Вопросы финно-угроведения. – Вып. VI / Ф.Ф. Илимбетов. – Саранск : Морд. кн. изд-во., 1975. – 149 с.
3. Исанбаев Н.И. Татарские лексические заимствования и их типы // Вопросы грамматики и лексикологии / Н.И. Исанбаев. – Йошкар-Ола : Мар. кн. изд-во., 1960. – С. 127–148.
- Коляденков М.Н. К вопросу о заимствованиях в мордовских языках // Записки НИИ при Совете Министров МАССР. – Вып. 5 / М.Н. Коляденков. – Саранск : Морд.кн. изд-во., 1946. – 128 с.
4. Кубанова Л.А. Тюркизмы в диалектной лексике русского языка / Л.А. Кубанова. – Пятигорск : Изд. Пятиг. ин-та., 1967. – 66 с.
5. Мосин М.В. Лексика с точки зрения ее происхождения // Лексикология мордовских языков / М.В. Мосин. – Саранск: Морд. кн. изд-во., 1983. – С. 87–100.
6. Тараканов И.В. Заимствованная лексика в удмуртском языке / И.В. Тараканов. – Ижевск : Удм. кн. изд-во., 1981. – 218 с.
7. Федотов М.Р. Исторические связи чувашского языка с языками угро-финнов Поволжья и Перми / М.Р. Федотов. – Чебоксары : Чув. кн. изд-во., 1965. – 275 с.

УДК 811.14'06'373

Кіор Ю.А.

к.філол.н., доцент кафедри грецької філології та перекладу

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНА «ПОБАЖАННЯ»

Про силу впливу слова, його добродійну дію на організм відомо було ще в глибоку давнину. Основані на вірі в магичну дію слова побажання зберігають елементи давніх, язичницьких вірувань, вони є відлунням тих далеких часів, коли людина одухотворяла природу, зверталась до небесних світил, води, землі, рослин, дерев, як до сил, здатних протидіяти хворобам, зцілити від недуги.

Звідси основними дійовими особами в побажаннях виступають сили природи, тваринний і рослинний світ: вода, земля, зорі, курка, півень, дуб, буряк, цибуля наділені магічною силою [3].

Як зазначає О. С. Шлапаков, побажання є складним та неоднорідним мовним актом, який може існувати у складі багатьох мовленнєвих жанрів [7, с. 94]. У сучасній літературі існують, принаймні, два розуміння терміна «побажання». Перше (більш вузьке) полягає в тому, що висловлювання побажань – це стандартні за формою висловлювання, вживання яких суворо регламентується правилами поведінки, прийнятими в певному суспільстві. Друге (більш широке) полягає в тому, що висловлювання побажань являють собою повноцінні інформативні висловлювання, за допомогою яких мовець повідомляє слухачеві про свої бажання і тим самим намагається домогтися їх здійснення. В рамках цього більш широкого розуміння побажання деякі лінгвісти розглядають висловлені побажання як спонукання, що не припускає конкретного виконавця, тобто як висловлювання про бажання [5, с. 3].

Мовна культура народу – явище багатопланове, різноманітне і історично мінливе. Знаки мовного етикету є самостійними культурно-історичними цінностями, найважливішими засобами регуляції поведінки, без яких не може обійтися жодна людина, жодне суспільство. Велику роль в будь-якій культурі, зокрема грецькій та українській, відіграють побажання.

Щоб визначити сутність побажань, потрібно в першу чергу визначити поняття побажання. Існує кілька визначень побажання. У «Великому тлумачному словнику української мови» термін «побажання» визначається таким чином: «ПОБАЖАННЯ, я, сер. Висловлене, виражене бажання здійснити, одержати, здобути і т. ін. що-небудь» [1, с. 989].

У «Словнику новогрецької мови» («Λεξικό της Κοινής Ελληνικής») фонду М. Триандафілідиса «побажання» визначається таким чином: «1а. слова, за допомогою яких висловлюється бажання, щоб здійснилося щось або відбулося з кимось щось гарне, часто із зверненням до божественних або інших надприродних сил; б. стандартний, письмовий або усний, вираз побажання, адресований комусь, напр., «καλή ελιτυχία (удачі)», «χρόνια πολλά (довгих років)»» [8, с. 549].

С. Глупа у дослідженні, присвяченому побажанням, зазначає, що побажання є невід'ємною частиною нашого життя. У багатьох повсякденних ситуаціях люди обмінюються побажаннями, побажаннями чогось позитивного (наприклад, на весілля, на хрестини, на свято), побажаннями чогось негативного (прокльони, ображення), побажання запобігти чомусь (заклинання) [10, с. 7]. Цю тему продовжує в своїй роботі «Ευχή&Κατάρα» грецький дослідник Г. Рігатос [9].

В науковій літературі теж існує чимало визначень терміна «побажання».

А.В. Дедухо та Н.М. Сизоненко різницю між побажанням і привітанням вбачають у часовій референції. Висловлюючи побажання, мовець виражає надію на добробут у житті адресата в майбутньому, при вітанні мовець дає зрозуміти, що він поділяє радість з приводу події, що відбувається в теперішній час [2, с. 83].

Досліджуючи вербальні формули побажань у різноструктурних мовах, Л.О. Павловська зазначає, що «традиційно вони визначаються як: невеликі за обсягом тексти, що входять до мікрообрядів, становлячи важливу частину «народної напівфразеології» (М. Толстой); генетично пов'язані з ритуальними діями *ситуативні фраземи* (М. Жуйкова); *вербально-кодіві тексти*, що містять сакралізовані смисли, властиві певним обрядам (В. Жайворонок); стереотипи ритуально-етикетної поведінки людини (Л. Виноградова, А. Худзій); *вигукові фразеологізми* з магічною, етикетною та емоційно-виражальною функціями (Г. Кузь); *комунікативні фразеологізми* (А. Баранов), *прагматичні кліше-формативи* (Н. Баландіна)» [4, с. 3]. Сама дослідниця характеризує їх як «ілокутивно-вмотивовані одиниці та культурні тексти оптативно-директивного характеру, які виконують оцінно-експресивну функцію і мають позитивну / негативну семантику бажальності» [4].

Г.В. Марченко, беручи до уваги текстові функції, естетичну установку та ефект емоційного впливу, структурно-семантичні можливості, розглядає побажання як фольклорний текст [3, с. 9-10].

А. Вежицька тлумачить побажання як вияв бажання будь-чого доброго і виключає з цього ряду дієслова «проклинати» і «благословляти», ґрунтуючись на тому, що, бажаючи, мовець усвідомлює неможливість вплинути словами на здійснення бажань, а при прокляттях та благословеннях передбачена їхня могутня сила [2, с. 83]. М.Я. Гловинська та Н.І. Формановська бачать у побажанні не лише вияв добра, але й будь-чого недоброго [2, с. 84].

Н.А. Трофімова виділяє висловлювання, які реалізують мовленнєвий акт позитивного, ритуального побажання, включаючи побажання-вітання, побажання-привітання, тости, побажання-припис, благословення. Висловлювання негативного побажання дослідниця розглядає як окремий мовленнєвий акт, що входить у групу інфлуктивів [6, с. 142].

Отже, як витікає з вищесказаного, більшість дослідників розглядає побажання двопланово – як з позитивною, так і з негативною семантикою.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – Київ ; Ірпінь : Перун, 2009. – 1736 с.

2. Дедухо А. В. Структурно-семантичні та функціональні особливості перформативного акту побажання / А. В. Дедухо, Н. М. Сизоненко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна. – 2015. – Вип. 56. – С. 83–86.
3. Марченко Г. В. Обрядові побажання: структура і семантика тексту : автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.01.07 Фольклористика / Марченко Ганна Валеріївна ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2003. – 20 с.
4. Павловська Л. О. Вербальні формули побажань у різноструктурних мовах: прагмасемантичний і лінгвокультурологічний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.17 Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство / Павловська Людмила Олександрівна ; Рівнен. ін-т слов'язнавства Київ. славістич. ун-ту. – Київ, 2009. – 20 с.
5. Ранних Н. А. Речевой акт пожелания и способы его выражения в русском языке : дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 Русский язык / Ранних Наталья Александровна ; Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова. – Москва, 1994. – 159 с.
6. Трофимова Н. А. Актуализация компонентов смысла высказывания в экспрессивных речевых актах (на материале современного немецкого языка) : дис. ... д-ра філол. наук: спец. 10.02.04 Германские языки / Трофимова Нелла Аркадьевна ; Рос. гос. пед. ун-т им. А. И. Герцена. – Санкт-Петербург, 2009. – 420 с.
7. Шлапаков О. С. Лингвостилистические особенности речевого акта «пожелание» в английском, французском, украинском и русском языках / О. С. Шлапаков // Лінгвістика. – 2014. – № 1 (31). – С. 101–108.
8. Λεξικό της κοινής νεοελληνικής [Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών του ΑΠΘ]. – Θεσσαλονίκη: Αριστοτελείο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], 1998. – 1532 σ.
9. Ρηγάτος Γ. Α. Ευχή και κατάρα / Γ. Α. Ρηγάτος. – Αθήνα : Μύρτος, 2004. – 180 σ.
10. Γλούπα Σ. Ευχές, Ξόρκια – Κατάρες. Εκφράσεις Θυμού / Σ. Γλούπα. – Θεσσαλονίκη : Universaty studio press, 2001. – 139 σ.

УДК 81'1

Кобиленко Н.К.

старший викладач кафедри грецької філології та перекладу

КОНЦЕПТ У ЛІНГВІСТИЦІ

Важливо зазначити, що різні підходи до визначення терміну «концепт» відбивають його природу: як значення мовного знака (лінгвістичне та культурологічне спрямування) і як змістовний аспект знака, представлений у ментальності (когнітивний напрям). Необхідно зауважити, що подібний поділ тлумачень поняття «концепт» умовний, усі вищенаведені точки зору пов'язані між собою, а не протиставлені одна одній. Так, наприклад, когнітивний і культурологічний підходи до розуміння концепту не є взаємовиключними: концепт як ментальне утворення у свідомості людини є вихід на концептосферу соціуму, тобто в кінцевому результаті на культуру, а концепт як одиниця культури є фіксація колективного досвіду, який стає надбанням кожної людини. Іншими словами, ці два підходи розрізняються векторами по відношенню до носія мови: когнітивний підхід до концепту передбачає напрям від індивідуальної свідомості до культури, а культурологічний підхід – напрям від культури до індивідуальної свідомості.

Якщо брати до уваги той факт, що на сьогоднішній день типологія концептів знаходиться в стадії розробки, а в дослідженнях наводяться численні класифікації концептів за різними критеріями .

Найбільш часто пропоновані типології можна умовно поділити на кілька груп:

1. Семантичні класифікації: автори розглядають концепти з позиції сфери їх уживання, роблячи акцент на смисловому значенні. Так, у роботі Д.С. Лихачова «Концептосфера російської мови» представлено поділ концептів з точки зору їх тематики. Подібні тематичні сукупності утворюють емоційну, освітню, текстову та інші концептосфери. А. Я. Гуревич поділяє лінгвокультурні концепти на філософські категорії (час, простір, причина, зміна, рух), і соціальні, так звані культурні категорії (свобода, право, справедливість, праця, багатство, власність) [1].

2. Класифікації концептів на основі їх вираження та функціонування в мові. До цієї групи можна віднесли типології концептів, запропоновані Є. В. Образцовою, А. П. Бабушкіним, М. М. Болдиревим, та ін.).

Аналізуючи динаміку мовної об'єктивації лінгвокультурних концептів, Є.В. Образцова поділяє концепти на стійкі – що мають закріплені за ними засоби вербалізації, і нестійкі, глибоко особистісні, рідко об'єктивовані в мові.